

Τα πιδούδια, τα κουρτσούδια και οι Σαλονικιοί παραθεριστές

Ιωάννης Τσίκουλας
Καθηγητής Παιδιατρικής Α.Π.Θ.

Οι παλιότεροι* Πολυγυρινοί (αρκετοί ακόμη και σήμερα) όταν έλεγαν παιδιά, εννοούσαν τα αγόρια. Τα κορίτσια με τίποτα δεν ήταν παιδιά, ήταν απλώς κορίτσια. Έτσι αν κανείς ξένος ρωτούσε κάποιο Πολυγυρινό πόσα παιδιά έχει, θα μάθαινε μόνο τον αριθμό των αγοριών του ερωτώμενου και όχι το σύνολο. Πάντα οι καλοί μας πρόγονοι, όταν ήθελαν να απαριθμήσουν τα μέλη της οικογένειάς τους, έλεγαν: «έχω τόσα παιδιά και τόσα κορίτσια». Και βέβαια ήταν υπερήφανοι και ικανοποιημένοι όταν είχαν «παιδιά» που θα τους βοηθούσαν στη δουλειά και προβληματισμένοι όταν είχαν κορίτσια που ήταν τα «αδύνατα μέρη» και επιπλέον ήθελαν και προίκα για να παντρευτούν.

Θυμάμαι ακόμα την ψηλή, λεβεντόκορμη φιγούρα της — επί δεκαετίες — μαμής του Πολυγύρου, της Κατερίνης της Καλέργαινας, που είχε φέρει στον κόσμο αναρίθμητα «τσιτσιά Πουλυγυρ'νούδια». Η καλοκάγαθη γυναίκα, όταν τη ρωτούσαν τι φύλου ήταν το νεογέννητο που ξεγέννησε, έλεγε με καμάρι και με πλατύ χαμόγελο «πιδούδ', πιδούδ'» όταν ήταν αγόρι, ενώ αν ήταν κορίτσι η απάντησή της ήταν ένα ψιθυριστό και ξέπνοο «κουρτσούδ'» νιώθοντας προφανώς συνυπεύθυνη για το «κακό» που έτυχε στην οικογένεια.

Η εποχή του μεσοπολέμου, καθώς και οι δεκαετίες του '40 και του '50, που έζησα εγώ την παιδική μου ηλικία, υπήρξαν εποχές που ο Πολύγυρος κατακλυζόταν κυριολεκτικά τα καλοκαίρια από παραθεριστές — στη συντριπτική τους πλειοψηφία Θεσσαλονικείς. Ακόμα και οι θάλασσες δεν είχαν γίνει δημοφιλείς. Οι άνθρωποι προτιμούσαν τον καθαρό αέρα του βουνού — που τον σύστηναν και οι γιατροί — και την αναμφισβήτητη ομορφιά του. Γι' αυτό και οι Πολυγυρινοί τα κτήματα που είχαν κοντά «τ'ς αμμούδις» τα είχαν

σε μικρή εκτίμηση. Πού να φαντάζονταν την κοσμογονία που θα επακολουθούσε.

Οι παραθεριστές λοιπόν του καλοκαιριού αποτελούσαν, για τους Πολυγυρινούς, μια ξεχωριστή φυλή. Ήταν ένας ολόκληρος κόσμος και για μας τα παιδιά που ζούσαμε απομονωμένα στη μικρή μας πόλη, ήταν ένα παράθυρο στον κόσμο. Έφερναν καινούριες συνήθειες, καινούριες εκφράσεις, καινούριους τρόπους ζωής για την κλειστή κοινωνία του Πολυγύρου, όταν τα ταξίδια και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας ήταν ανύπαρκτα ή ελάχιστα. Στα παιδικά μας μάτια ιδιαίτερα φάνταζαν κάτι το εξωπραγματικό. Τους χαζεύαμε κυρίως στα πάρκα του Γυμνασίου και των Έξι Βρύσεων να ταΐζουν τα παιδιά τους με φαγητά και γλυκά απρόσιτα σε μας, να παίζουν τα παιδιά τους με παιχνίδια επίσης απρόσιτα σε μας και το κυριότερο να μην δουλεύουν, αλλά να «χασομερούν» για όσο καιρό ήταν στον Πολύγυρο. Αυτό πια ήταν αδιανόητο για την πλειοψηφία των Πολυγυρινών που χειμώνα-καλοκαίρι δούλευαν σκληρά στα κτήματα ή στα οπία και οι διακοπές γι' αυτούς ήταν άγνωστες.

Στην καθιερωμένη βόλτα που γινόταν με εροτελεστία κάθε βράδυ στον κεντρικό δρόμο, από τις «Έξι Βρύσες» μέχρι του «Ψαθά τα' Αλών'», ήταν καλοντυμένοι, παρφουμαρισμένοι και ξεκούραστοι και τα Πολυγυρινά κοριτσόπουλα έλιωναν για Σαλονικιά αγοράκια και τα Πολυγυρινά αγοράκια για τα Σαλονικιά κοριτσόπουλα.

Τους θεωρούσαμε όλους πλούσιους, παντογνώστες και ισχυρούς. Και βέβαια μπορεί κάποιος να ήταν, αλλά οι περισσότεροι — όπως τους αξιολογώ σήμερα — ήταν άνθρωποι συνηθισμένοι που απλά είχαν τη δυνατότητα να έρθουν να ξεκουραστούν για λίγες μέρες σ' ένα χωριό το καλοκαίρι, ή μπορεί να ήταν άρρωστοι που τους εί-

* Συμπατριώτες μου.

χε συστήσει ο γιατρός «βουνό».

Άντε όμως τότε να γκρεμίσεις τον μύθο τους που είχαν δημιουργήσει τα παιδικά μας μάτια και τα παιδικά μας μυαλά. Μεταξύ ημών και των παραθεριστών νιώθαμε ότι υπήρχε ένα χάσμα, που τη μεγαλύτερη διεύρυνσή του την προκαλούσε η ομιλία. Εμείς εκστατικοί ακούγαμε τα «σαλονικιά» ενώ αυτοί σχολίαζαν αρνητικά και περιγελούσαν τη βαριά μας πολυγυρινή προφορά και την ντοπιολαλιά μας. Αρχίζαμε να νιώθουμε ντροπή για τη γλώσσα μας. Εγώ ειδικά ευχόμουν να ν' ανοίξει η γη και να με καταπιεί όταν κάποιος Σαλονικιός σχολίαζε τον τρόπο που μιλούσα. Γυρνούσα στο σπίτι μου και έλεγα στη μάνα μου θυμωμένος γιατί δεν έγινε δασκάλα ή γραμματιζόμενη (γιατί αυτές βέβαια ήξεραν τα «σαλουν'κά»), αλλά έγινε σκέτη νοικοκυρά. Δασκάλεα επιπλέον τις γειτόνισσες να μην αποκαλούν τη μάνα μου «μαρή Χρυσάνθη» αλλά «καλέ Χρυσάνθη». Πολλές συμμορφώνονταν, κάποιες με λοξοκοίταζαν και άλλες σε πλήρη σύγχυση την αποκαλούσαν «καλέ-μαρή Χρυσάνθη».

Έτσι είχαν τα πράγματα, μέχρι που ήρθε η ώρα, «τα πιδούδια κι τα κουρ'τσούδια» έγιναν η αιτία να πάρουμε (όπως νομίζαμε τότε) τη ρεβάνς και να κατεβάσουμε από το βάθρο τους, τους Σαλονικιούς παραθεριστές και τα «σαλουν'κά» τους. Η ιστορία έχει ως εξής: Στο πάρκο του Γυμνασίου που παίζαμε με άλλα γειτονόπουλα, έρχεται μια

μέρα σκασμένος στα γέλια ο φίλος μου ο Τάκης και μας λέει: «Σταθείτε να ξεγελάσω κι ύστερα θα σας πω». Αφού «ξεγέλασε» μας είπε το εξής καταπληκτικό και πρωτάκουστο: Άκουσε μια Σαλονικιά μάνα που φώναζε το κορίτσι της «έλα, παιδί μου, να φας». Αφού ήταν κορίτσι, πώς το έλεγε παιδί! Εμείς βρήκαμε απόλυτα λογικό, αυτό που έκανε τον Τάκη να γελάσει τόσο και ξεραθήκαμε κι εμείς στα γέλια. Πιστέψαμε απόλυτα ότι οι «Σαλουν'κοί» δεν «ουρτών» (δεν καταλαβαίνουν) ποια είναι παιδιά και ποια κορίτσια.

Το αποκορύφωμα αυτής της σύγχυσης ήταν όταν λίγες μέρες μετά, περπατώντας δίπλα από δυο Σαλονικιές κυρίες, άκουσα τη μια να λέει ότι είναι «έγκυος» και όχι «έγκυα», όπως λέγαμε εμείς στον Πολύγυρο. Αυτό ήταν. «Οι Σαλουν'κοί κι τα σαλουν'κά τους» έπεσαν από το βάθρο που τους είχαμε στήσει. Ας τολμούσαν να μας κοροϊδέψουν ξανά για την ομιλία μας και ξέραμε εμείς τι να τους πούμε.

Τώρα βέβαια δεν ντρέπομαι για τα «μαρή» ούτε θαυμάζω τα «καλέ». Και με πολύ τρυφερότητα ακούω κάποιους «παλιοκαιρίσιους» Πολυγυρινούς να με λένε ότι έχουν τόσα παιδιά και τόσα κορίτσια. Οι παραθεριστές όμως και η εποχή τους —με τα καλά τους, τα κακά τους και τα φαιδρά τους— παραμένει ένα μοναδικό και ανεπανάληπτο κομμάτι στις αναμνήσεις όσων τους ζήσαμε.

Οὐδείς δέ θνητῶν ταῖς τύχαις ἀκήρατος

Κανένας από τους ανθρώπους δεν μένει απείραχτος από την τύχη

Ευριπίδης